

Redengevende omschrijving gemeentelijke monumentenlijst

Parallelweg 10

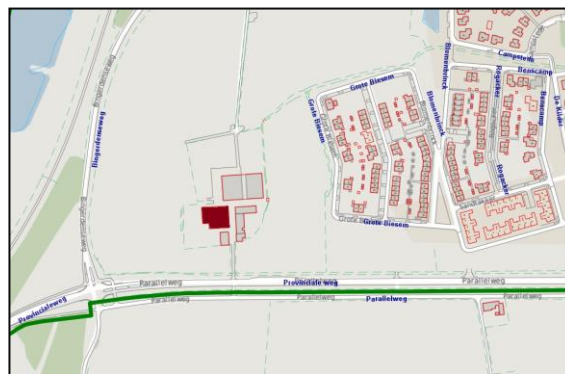
Monumentnummer : GM172

Straat : Parallelweg
Huisnummer : 10
Toevoeging : ---
Postcode : 6983 AB

Kadastrale aanduiding : Doesburg
Sectie : E
Nummer : 1674

Naam object : Groot Enghuizen
Bouwjaar : 1881
Architect : N.b.
Bouwstijl : neo-rennaissance, utilitair-agrarisch
Oorspronkelijke functie : boerderij
Huidige functie : boerderij

Inventarisatie/beschrijving : dhr. J. Krijnen
Datum beschrijving : 11-01-2016
Datum aanwijzing : 28-06-2016.

Situering

Ten zuidwesten van de stad Doesburg gelegen vrijstaande boerderij op een erf aan de Provinciale weg naar Angerlo tegen de gemeentegrens. Het erf bestaat uit een hoofdboerderij met twee gekoppelde schuren en er tegenover een oude wagenloods. Aan de noordzijde van het erf zijn moderne stallen gesitueerd. Een moderne jongveestal staat ten zuiden van de boerderij. De moderne stallen worden hier verder niet beschreven. Het erf is verhard met beton.
De boerderij staat op een lichte verhoging, daterend uit de periode voor de dijk aanleg in de jaren 50 van de twintigste eeuw.

Opbouw

Grote T-boerderij met twee geschakelde bedrijfsgedeelten met parallel schilddak, waartegen aan de westzijde haaks de woning staat.

Historie

Erf dat een middeleeuwse oorsprong kent en als Enghusen reeds in 1269 wordt genoemd.¹ Tot een splitsing rond 1970 maakte de boerderij met de omliggende percelen deel uit van landgoed Bingerden. De boerderij viel tot een gemeentelijke grenscorrectie onder de gemeente Angerlo.

Beknopte bouwgeschiedenis

De boerderij is zeer waarschijnlijk in 1881 geheel nieuw opgebouwd. In de toen gerealiseerde hoofdopzet is sindsdien alleen op detailniveau ingegrepen. Rond 1980 is aan de zuidzijde van de woning een enkellaags uitbouw onder lessenaarsdak gebouwd. Recent is de linker woning gemoderniseerd en is een muur uitgebroken.

Exterieur

Het bedrijfsgedeelte aan de oostzijde bestaat uit twee parallel gebouwde schilddaken met een gemeenschappelijke constructie. Het woongedeelte aan de westzijde bestaat uit een apart volume van één bouwlaag met een zadeldak tussen hoge topgevels. Hierin zijn naast elkaar twee woningen opgenomen.

De voorgevel is vijf vensterassen breed en heeft de entree in de middelste vensteras. De gevels zijn opgetrokken in rode baksteen, gemetseld in kruisverband boven een met portland gepleisterde plint. In de plintzone zijn links twee kelder lichten met schuine afdekluken opgenomen, deze zijn ook onder de linker zijgevel aanwezig. De vensters zijn uitgevoerd als twaalfruits schuifvenster met wisseldorpel en ramen van gelijke hoogte en hebben geschilderde, zandstenen onderdorpels. Alle gevelopeningen hebben gepleisterde bovendorpels die met gemetselde segmentbogen worden ontlast. Bij wijze van geboorte- en sluitstenen zijn gele bakstenen toegepast. De vensters kunnen worden afgesloten met recent vervangen luiken van kunststof, die met gesmede wervels kunnen worden vastgezet.

De entree bezit een gesloten houten boerendeur van in de lengte geprofileerde delen. Boven de deur een geprofileerd kalf met erboven een bovenraam met gekleurd, rechthoekig glas-in-lood. Boven de ontlastingsboog van de entree is een natuurstenen gevelsteen gemetseld met vrijgehakt opschrift:

GROOT ENGHUIZEN 1881

Boven de muurdammen tussen de vensters gedecoreerde muurankers in 17^e-eeuwse vormen. De voorgevel wordt afgesloten met een gemetselde muizentand van staande koppen tussen een metsellaag van gele baksteen. Erboven een houten, geprofileerde bakgoot op dito klossen. Boven de goot is het dakvlak belegd met grijs gesmoorde oude Hollandse dakpannen. Boven de tweede en vierde vensteras is een houten dakkapel met flauw zadeldak geplaatst waar tweeruits draairamen in zijn geplaatst. Het zaagtandfries wordt ter hoogte van de dakkapellen onderbroken met vlak, diagonaal gemetseld siermetselwerk. Op de nok staan twee vierkant gemetselde bakstenen

¹ Fermin 2010, 23

schoorstenen met twee banden van gele bakstenen en afgedekt met vlakke vonkenvangers.

De zijgevels zijn uitgevoerd als tuitgevel met schouderstukken en een halfsteens rollaag als afdekking boven een uitgemetselde tandlijst. De uitkragende schouderstukken worden met hardstenen platen afgedekt. Tegen de rechter zijgevel is op de begane grond een gemetselde enkellaags uitbouw toegevoegd onder een lessenaarsdak. Het dak sluit aan tegen de onderdorpels van twee smalle vensters op de eerste verdieping die met rondbogen worden ontlast en afwisselend met drie rode en met gele baksteen zijn gemetseld. De vensters hebben enkelruits draairamen met boven een ongedecoreerd kalf een bovenlicht met gevorkte roedenverdeling. Ter hoogte van het kalf is een gele spekband gemetseld, die ook de onderdorpels van deze vensters markeerden, maar door de aansluiting van het dak van de uitbouw niet zichtbaar zijn. Hogerop zijn drie gedecoreerde muurankers toegepast en is ter hoogte van een gekoppeld blindvenster een tweede speklaag gemetseld. Het blindvenster is ontlast met een halfsteens segmentboog waarin gele baksteen is verwerkt bij wijze van geboorte- en sluitsteen. In de geveltop een vierde gedecoreerd muuranker. De geveltuit wordt bekroond met een gesmede piron op vier steunen en eindigend in een hogel.

De linker zijgevel is heeft geen aanbouw op de begane grond, maar twee schuifvensters die gelijk zijn aan die in de voorgevel. Onder de onderdorpels zijn gesmede wervels voor verdwenen, opklappende kelderluiken in het metselwerk opgenomen. Boven de begane grond vier muurankers van gedecoreerd siersmeedwerk. Op de verdieping een gekoppeld venster met een smalle muurdam tussen de kozijnen, ontlast met twee rondbogen van rode en gele baksteen en beide met zesruits draairamen.

De beide lage, gemetselde zijgevels van het bedrijfsgedeelte zijn vrijwel gelijk en in het verleden voorzien van zesruits betonnen stalvensters. De linker zijgevel bezit naast de aansluiting met het woongedeelte een historiserend vormgegeven zij-ingang voor de linker woning. De rechter gevel halverwege een houten staldeur met moderne klinksluiting.

Omdat de woning smaller is dan het bedrijfsgedeelte heeft de rechter stal een vrijstaande gevel naast de woning. De gevel is deels bedekt door de aanbouw tegen de zijgevel van het woongedeelte, waarvoor een oudere indeling met dubbele wagendeuren en hoger geplaatst stalraam is verwijderd. Hierin zijn later een buitendeur en twee zesruits betonnen stalramen geplaatst. Rechts een staldeur onder een korfboog die kan behoren bij de oorspronkelijke bouwmassa. Natuurstenen blokken markeren waar de gehengen en sluiting van de houten deur oorspronkelijk zaten, de deur is naderhand van draairichting veranderd.

De gemetselde gevel van het bedrijfsgedeelte heeft een vrijwel symmetrische, opbouw met twee grote inrijopeningen die worden geflankeerd door hoog geplaatste rondboogvensters met gietijzeren roedenverdeling. Het trasraam is met een donkere voeg gemetseld. In de wagenopeningen draaien houten deuren naar binnen op gesmede gehengen, waarbij in elke opening een deur als onder- en bovendeur is uitgevoerd. Geheel rechts en in het midden zijn kleine staldeuren toegepast, geheel links een derde wagenopening met twee naar buiten draaiende, houten deuren in gesmede gehengen. Dit was oorspronkelijk de koetsenberging. Alle deuropeningen zijn ontlast met korfbogen en hebben natuurstenen geboorte- en sluitstenen, alsmede natuurstenen hengblokjes. Boven de gevelopeningen een reeks gesmede staafankers. Boven de dubbele gevel twee afgewolfd dakschilden van beide kappen boven de dubbele deel. Deze wateren direct af op het erf en zijn gelijk de andere dakvlakken belegd met grijs

gesmoorde oude Hollandse dakpannen. Behoudens een enkel dakraam aan de noordzijde zijn alle dakvlakken gesloten.

Deel

Het bedrijfsgedeelte is zeven gebintvakken diep en voorzien van slieten als hooizolderconstructie. Dit deel van de boerderij heeft een dubbelbrede opzet waarbij de verlengde ankerbalken in het midden door twee stijlen, op korte afstand naast elkaar, worden ondersteund en aan de onderzijde in de balken zijn gepend. In de constructie is eiken toegepast voor de stijlen en grenen en vurenhout voor ankerbalken en daksporen. De ankerbalken zijn boven de rechter stijlen van de linker deel met een schuine haaklas gekoppeld. De gebinten zijn met gehakte telmerken van west (woning) naar oost (erf) oplopend genummerd. De oplegging van de daksporen wordt ondersteund door kreupele gebinten met gordingen. De daksporen van de binnenste dakvlakken worden ondersteund door stijlen die midden op de ankerbalk boven de dubbele stijlen staan. In de tweede helft van de twintigste eeuw zijn in beide stalruimten hildes gebouwd. Een deel van de hilde in de zuidelijke deel is ouder en daar is nog een knechtskamer aanwezig, die met een opgeklampte deur met oude klinksluiting toegankelijk is. Het bedsteeschot is niet meer aanwezig. In het eerste balkvak tegen de brandmuur zijn in de twintigste eeuw met halfsteens muren van machinale baksteen uitbreidingen ten behoeve van de woonfunctie gebouwd.

Kelder

Vanuit de noordelijke deel is via een opgeklampte delendeur met historische, gesmede klinksluiting de kelder onder de noordzijde van de woning (links) toegankelijk. Het is een geheel gepleisterde ruimte die met troggewelven tussen ijzeren I-profielen is overwelfd. De linker gangmuur boven de kelder wordt door twee segmentbogen en een poer ondersteund. De kelder van het rechter deel van de woning is via een deur onder de trap in dat deel van de woning toegankelijk. Beide kelders zijn door een muur onder de rechter gangmuur van elkaar gescheiden. Een recent gemaakt luik verbindt beide kelders.

Begane grond

De begane grond heeft een indeling met een gang achter de tweede vensteras van rechts vanwaar een trappenhuis de ruimten op de eerste verdieping toegankelijk zijn. Paneeldeuren met architraaflijsten geven toegang tot de verschillende vertrekken. De gang is voorzien van een eenvoudig geprofileerd stucplafond en een historische tegelvloer met gele en zwarte hardgebakken plavuizen en plintlijst. De deuren naar de kamers links zijn niet in gebruik en aan de andere zijde met plaatmateriaal weg gewerkt. Rechtsvoor een kamer dat daglicht krijgt door een schuifvenster en is voorzien van een stucplafond met dubbele geprofileerde perklijst. De kamer is voorzien van een schouw en middels een doorbraak verbonden met een recente uitbouw onder lessenaarsdak. Achter de kamer, toegankelijk middels een paneeldeur naast de trap, een modern ingerichte keuken.

In het verlengde van de gang geeft een deur toegang tot de deel. De trap is uitgevoerd als bordestrap en uitgevoerd met gelakte, geprofileerde handlijst en gietijzeren balusters. De trappaal is als gecanneleerde zuil vormgegeven. De geprofileerde en gelakte linker handlijst is op een smetplank bevestigd en voorzien van een voluut. Op het bordes is een inbouwkast met dubbele paneeldeuren getimmerd. Via een aparte ingang links en een aparte deur op de deel is de linker woning toegankelijk. Deze woning is recent gemoderniseerd en voorzien van moderne plafonds

en wandafwerkingen. De vertrekken zijn onderling toegankelijk met historische paneeldeuren met architraaflijsten. Geheel links zijn toen twee kamers samengetrokken tot een woonkeuken. De vertrekken krijgen daglicht middels historische schuifvensters met roedenverdeling en oude geprofileerde vensterbanken.

Verdieping woning

De slaapkamers op de verdieping zijn niet bezocht. De centrale zolderruimte is wel bekeken en is toegankelijk vanuit de overloop met een moderne opdekdeur. Op de zolder is de kapconstructie vrij in het zicht en bestaat uit een sporenkap van het hoofdhuis, die door grenen dekbalkgebinten wordt gedragen, voorzien van gepende verbindingen die met houten toognagels zijn gezekeerd. Haaks op het woonhuis is het zadeldak aangekapt van het tussenlid naar de gekoppelde schuren. De kap is in het verleden gedeeltelijk vernieuwd, waarbij de sporen zijn vervangen door ongeschuurd vurenhout.

Bouwdossiers

27-09-1993 bouwen van een jongveestalling

Literatuur

Fermin, Bert en Kim van Straten, *De Agrarii Milites van Beinum. Archeologisch onderzoek onder erve Tricht in Beinum* (DAP 6), Doesburg 2010

Waardering

Boerderij Groot Enghuizen dateert in haar huidige vorm uit 1881.

De hoofdvorm, opzet, architectuur en interieurindeling en –afwerking van de hoofdboerderij zijn sinds de bouwtijd goed bewaard gebleven. Ook de hoofdvorm, architectuur en constructieve en ruimtelijke opzet met gekoppelde grenen ankerbalkconstructie van de dubbele schuur achter het woongedeelte zijn goed bewaard gebleven. Van belang voor de waardebeoordeling geldt de behouden gebleven architectuur, historische indeling en afwerking van de woning en dubbele schuur en de ruimtelijk-historische relatie met het erf.

De boerderij Parallelweg 10 heeft belang voor de gemeente Doesburg vanwege landschappelijke, architectuurhistorische en cultuurhistorische waarden. De bescherming betreft alleen de hoofdboerderij met woongedeelte en dubbele deel.

De hoofdboerderij is landschappelijk van belang vanwege de bijdrage van de bewaard gebleven hoofdvorm en de architectuur van het woonhuis aan de lokaal-topografische situatie.

De boerderij is architectuurhistorisch van belang vanwege de goed bewaard gebleven neo-renaïssancearchitectuur van het woongedeelte en de kenmerkende utilitair-agrarische vormen die voor de het bedrijfsgedeelte zijn toegepast, alsmede vanwege de bouwhistorisch belangwekkende en gaaf bewaard gebleven constructieve opzet van de dubbele deel met gekoppelde ankerbalkgebinten.

Boerderij met gekoppelde schuur zijn cultuurhistorisch van belang als goed bewaard gebleven voorbeelden van agrarische bedrijfsontwikkeling uit het laatste kwart van de negentiende eeuw.